

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta lesnická a dřevařská

Katedra lesnické a dřevařské ekonomiky

**Česká zemědělská
univerzita v Praze**

**Vývoj institutu lesní stráže a vztah k výkonu státní
správy v České republice**

Bakalářská práce

Autor: Daniel Dvořák

Vedoucí práce: **Mgr. Ing. Michal Hrib, Ph.D.**

© 2023 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Fakulta lesnická a dřevařská

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Daniel Dvořák

Lesnictví
Ekonomika a řízení lesního hospodářství

Název práce

Vývoj institutu lesní stráže a vztah k výkonu státní správy v České republice

Název anglicky

Development of the Forest Guard Institute and its Relation to the Performance of State Administration in the Czech Republic

Cíle práce

Cílem práce je analýza institutu lesní stráže zahrnující časové období vymezené přibližně 18. stoletím až po současnost a jeho vztah k výkonu státní správy lesů v ČR. Dalším cílem práce je zpracování a předložení výsledků průzkumu mezi laickou veřejností, který se zaměří na zjištění povědomí veřejnosti o tomto institutu.

Metodika

Základním metodickým přístupem bude komparační analýza (historická) právních předpisů platných na našem území a dále také kompetenční analýza institutu lesní stráže.

V práci budou použity metody kompetenční analýzy a komparace s obdobnými instituty, které se v průběhu času uplatnily u nás nebo v zahraničí. V aplikační části práce bude pomocí metod sociologického výzkumu analyzováno povědomí veřejnosti o institutu lesní stráže.

Práce může obsahovat také návrhy de lege ferenda změn v právních předpisech zaměřených na tuto problematiku.

Harmonogram:

Duben 2022-leden 2023-získání dat, sběr dat

Leden 2023-předložení literární rešerše a zpracovaných dat ke kontrole

Březen 2023-předložení zhodnocení výsledků a diskuse práce

Práce bude vytvořena v souladu s formálními požadavky uvedenými v platných doporučených pravidlech pro zpracování kvalifikačních prací na FLD.

Doporučený rozsah práce
40-60 vlastního textu bez příloh

Klíčová slova

právo obecného užívání lesa; státní správa lesů; veřejná stráž

Doporučené zdroje informací

- BEDNÁŘ, V. – BEDNÁŘ, P. Myslivecká stráž. Práva, povinnosti, právní výklad a využití pravomocí v praxi. 2. aktualizované vydání: Praha. Druckvo, spol. s.r.o., 2012, 240 s. ISBN 978-80-87668-01-6
- DROBNÍK, J. – DVOŘÁK, P. – ČESKO. LESNÍ ZÁKON (1995, NOVELA 2009). *Lesní zákon : komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-425-3.
- HÁCHA, E. – HOETZEL, J. – LAŠTOVKA, K. – WEYR, F. Slovník veřejného práva československého. Svazek IV. S až T. 1. vydání. Brno: Polygrafia-Rudolf M. Rohrer. 1938, 995 s.
- HORNA, F. – DAŇHA, J. – MINISTR, J. Komentář lesních zákonů a nařízení. 1. vydání. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1937, 944 s.
- KONŠEL, J. *Naučný slovník lesnický. Díl II, M – Ž*. Brno: [s.n.], 1940.
- ŠAMALÍK, J. Veřejné stráž. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, 129 s. [on line] Dostupné z: https://is.muni.cz/th/348128/pravf_m/diplomova_prace_Verejne_straze.pdf [citováno dne 9.3.2017]
- ŠILAR J. A KOL. *Lesní zákon a související předpisy*. PRAHA: SZN, 1980.
- TLAPÁK, J. – HOŠEK, E. Vývoj lesnictví v českých zemích v 1. polovině 20. století. Prameny a studie – svazek 26. 1. vydání. Praha: Zemědělské museum, 1984, 157 s.
- Živojinovič, I; Weiss, G; Lidestav, G; Feliciano, D; Hujala, T; Dobšínská, Z; Lawrence, A; Nybakk, E; Quiroga, S; Schraml, U. (2015): Forest Land Ownership Change in Europe. COST Action FP1201 FACESMAP Country Reports, Joint Volume. EFICEEC-EFISEE Research Report. University of Natural Resources and Life Sciences, Vienna (BOKU), Vienna, AUSTRIA, 720 pp. ISBN: 978-3-900932-26-8 [on-line] Dostupné z: https://facesmap.boku.ac.at/library/FP1201_Country%20Reports_Joint%20Volume.pdf [cit. 30.3.2022]

Předběžný termín obhajoby

2022/23 LS – FLD

Vedoucí práce

Mgr. Ing. Michal Hrib, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra lesnické a dřevařské ekonomiky

Elektronicky schváleno dne 1. 5. 2022

doc. Ing. Roman Dudík, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 31. 8. 2022

prof. Ing. Róbert Marušák, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 14. 09. 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci „Vývoj institutu lesní stráže a vztah k výkonu státní správy v České republice“ jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autor uvedené bakalářské dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval Mgr. Ing. Michalovi Hřibovi, Ph.D., za trpělivost, ochotu a cenné rady, dále také Mgr. Miloslavu Machoňovi, Ph.D., který mi byl poradcem při vytváření dotazníku pro můj sociologický výzkum.

Určitě nesmím zapomenout na svou manželku, která mi byla velkou oporou po celou dobu mého dosavadního studia.

Vývoj institutu lesní stráže a vztah k výkonu státní správy v České republice

Abstrakt

Práce představuje na pozadí vývoje právních dokumentů proměny kompetencí a chápání lesní stráže od jejího vzniku po současnost. Tento vývoj mapuje od vydání Císařského patentu r. 1852. Přehledně shrnuje vznik a změny jednotlivých kompetencí. Soustřeďuje se také na požadavky na uchazeče o výkon funkce.

Praktická část popisuje průběh a výsledky dotazníkového šetření o znalosti lesní stráže a jejích kompetencích.

Klíčová slova: Právo obecného užívání lesa; státní správa lesů; veřejná stráž

Development of the Forest Guard Institute and its Relation to the Performance of State Administration in the Czech Republic

Summary

The work presents the changes in the competences and understanding of the Forest Guard from its establishment to the present day on the background of the development of legal documents. This development is mapped from the publication of the Imperial Patent in 1852. The work summarises the origin and changes in its competences. It is also focused on the requirements for candidates for Forest Guard line of duty.

The practical part describes the process and results of a questionnaire survey on the knowledge of the Forest Guard and its competences.

Keywords: Public guard; state forest administration; general use of the forests

Obsah

1	Úvod	9
2	Cíl práce.....	10
3	Literární rešerše.....	11
3.1	Předchůdci lesní strážě.....	11
3.2	250/1852 Patent císařský, z 3. prosince 1852, Zákon lesní	11
3.2.1	Lesní stráž dle Císařského patentu Lesního zákona 250/1852	12
3.2.2	Přísaha dle Císařského patentu Lesního zákona 250/1852	13
3.3	Vývoj po vzniku Československa	13
3.3.1	Lesní stráž dle zákona 86/1949 (Přísežná stráž)	13
3.3.2	Zákon o lesích 166/1960	16
3.3.3	Lesní zákon 61/1977 Sb.	17
3.3.4	Vyhláška o lesní stráži 98/1977 Sb.	19
3.4.1	Lesní zákon 289/1995 Sb.	20
3.4.2	Lesní stráž.....	21
3.5.1	Obdobný strážný institut v České republice.....	23
3.5.2	Myslivecká stráž dle zákona č. 449/2001	23
3.5.3	Společná práva a povinnosti lesní a myslivecké stráže	24
3.6	Obdobný strážný institut na území Slovenska.....	25
3.7	Kompetenční analýza	26
4	Metodika praktické části.....	33
4.1	Průzkum o lesní stráži povědomí veřejnosti	33
4.2	Popis dotazníku	33
5	Vyhodnocení výsledků dotazníkové akce	37
6	Diskuze.....	45
7	Závěr	49
8	Bibliografie	50
9	Seznam použitých zkratk a symbolů.....	51

1 Úvod

Lesní stráž patří k jedné z veřejných stráží na našem území, podobně jako stráž myslivecká, rybářská a stráž přírody. Jedná se o fyzickou osobu se zvláštním pověřením podle speciálních zákonů, které jí dodávají status osoby úřední a které jsou v rámci dodržování určitých specifických zákonů svěřeny speciální kompetence, které mají vztah k lesnímu a vodnímu hospodářství, potažmo k ochraně přírody.

Práce si z veřejných stráží vybrala zaměření na stráž lesní proto, že se jedná o veřejnou stráž, která je možná nejméně známou, byť nikoli nezajímavou složkou veřejných stráží.

Práce se v rešeršní části soustřeďuje na historický vývoj lesní stráže tak, jak jej dokumentují příslušné právní předpisy v období zhruba od poloviny 19. století po současnost, srovnává vývoj jejích jednotlivých kompetencí v proměnách času.

Praktická část pak přináší metodiku tvorby dotazníku pro šetření mezi veřejností o povědomí o existenci a kompetencích lesní stráže. Další kapitola prezentuje výsledky tohoto šetření. V diskusi se pak práce snaží shrnout jednak poznatky rešeršní části, jednak výsledky výzkumu a určit jejich relevanci. Zamýšlí se i nad následným možným vylepšením dotazníku.

2 Cíl práce

Cílem práce je analýza institutu lesní stráže zahrnující časové období vymezené přibližně obdobím od 18. století až po současnost tak, jak ji zachycují relevantní právní dokumenty (zákony a vyhlášky) sledovaného období. Soustředí se na to, aby ukázala, jak se proměňovaly jednotlivé úkoly a kompetence lesní stráže v čase a snaží se odpovědět na otázku, proč tomu tak bylo a které faktory tyto změny vyvolaly či ovlivnily.

Součástí práce je zpracování dotazníku pro průzkum o povědomí veřejnosti o institutu lesní stráže a jejími kompetencemi. Vyhodnocení výsledků šetření je dalším z cílů práce.

3 Literární rešerše

3.1 Předchůdci lesní stráže

V dobách středověku byly lesy převážně ve vlastnictví panovníka, případně byly součástí církevních fundací. S rozvojem zemědělství nastával úbytek lesů ve prospěch zemědělské půdy, s rozvojem manufaktur a později tovární výroby byl tento úbytek markantnější. Vlastníci lesů byli různorodější (šlechta, město, továrníci, sedláci...) Oproti dřívějšímu využívání dřevní hmoty a ostatních lesních produktů bylo třeba respektovat různorodost vlastníků a bylo nutno jejich vlastnická práva ochránit. Z toho vzniká potřeba střežit lesy.

Prvním zákonem, ve které se funkce strážce objevila, byl lesní zákon 250/1852 Patent císařský, daný dne 3. prosince 1852. (DAŇHA, 1937)

Ještě před účinností tohoto práva platily v jednotlivých korunních zemích různé lesní řády (pro Čechy z 5. dubna 1754, pro Moravu z 23. listopadu 1754 a pro Slezsko z 20. března 1756). Tyto lesní řády již obsahovaly značná omezení majitelů lesů a pravidla, jak mají s lesem nakládat: bylo to specifikováno například u městských, zádušních, fundačních a poddanských porostů. Lesní řády se zabývaly i tím, jak má probíhat těžba, pastva, pálení uhlí, vyklizování pasek či zakládání lesních cest. Stanovovaly velmi přísné sankce v podobě finančního postihu nebo dokonce omezení na osobní svobodě. Kompetentním orgánem, který vykonával takzvaný „Lesopolicijní“ dohled, byl v té době zeměpanský úřad. (DAŇHA, 1937)

3.2 250/1852 Patent císařský, z 3. prosince 1852, Zákon lesní

Na vydání císařského patentu se začalo pracovat již v roce 1814, avšak až v roce 1833 byly přípravné práce tak daleko, že bylo možno pomýšlet na vydání říšského zákona. Ve skutečnosti byl tento zákon připraven teprve v roce 1848, v němž bylo odstraněno poddanství. Zákon tak mohl reagovat na změny vlastnického uspořádání, které s tím souvisely. Vlastní zákon byl vydán v roce 1852.

Na jeho tvorbě se významně podílel několik významných lesníků oné doby, jmenovitě Rudolf Ritter von Feinstmantel, který po dráze vysokoškolského profesora nastoupil v roce 1851 do služeb státní správy a pracoval jako ministerský rada. Z této pozice řídil lesní správu celé monarchie. Při výkonu této funkce se rozhodující měrou podílel na vypracování zákona lesního a jeho uvedení do praxe v jednotlivých zemích monarchie. Zasloužil se o reorganizaci

státní lesnické služby, kde prosadil zavedení státních lesnických zkoušek. Tím přispěl k prohloubení vzdělanosti také lesníků v českých zemích (CEMPÍREK, 2013)

Avšak z důvodu nedostatku dalších odborně vzdělaných úředníků a nedostatečné organizace „Lesopolicijní“ služby neprobíhal další rozvoj právních předpisů a jejich realizace příliš rychle. Další prováděcí nařízení k lesnímu zákonu bylo vydáno až v roce 1873, přičemž některá ustanovení zákona byla formulována ještě mnohem později.

V důsledku zvláštní zákonodárné kompetence jednotlivých zemí monarchie zůstal lesní zákon, který byl dán císařským patentem z roku 1852, zákonem rámcovým. Některá jeho ustanovení byla v jednotlivých zemích přizpůsobována místním poměrům. Proto se nezdá, že na území Čech, Moravy a Slezska byla některá ustanovení lesního zákona odlišná. (DAŇHA, 1937)

3.2.1 Lesní stráž dle Císařského patentu Lesního zákona 250/1852

Císařský patent se institucí lesní stráže zabývá počínaje § 52. V případě státních a obecních lesů byl vedoucím správy lesů přidělován dle dobových zvyklostí vhodný ochranný a dozorčí personál. Pokud se jednalo o lesy v soukromém vlastnictví, mohlo se toto přidělení ochranného personálu uskutečnit pouze na žádost vlastníka.

Přidělení ochranného personálu se také odvíjelo od celkové výměry lesního pozemku. Počet přidělených osob se řídil takzvanými zemskými obyčejí, což znamenalo, že v jednotlivých částech našeho území (konkrétně vztaženo na Čechy, Moravu a Slezsko) byl počet tabulkových míst strážců odlišný. Ilustrujme to na následujícím příkladu:

Podle nařízení ze dne 29. června 1911, č. 32/414 (č. 46 z. Z. čes.) musel být pro výměru od 120 do 350 ha v Čechách přidělen vždy jeden ochranný nebo dozorčí orgán. Na Moravě byla vydána vyhláška na základě zmocnění §22 a §52 ze dne 28. října 1873, č. 69 z.z. mor. Dle této vyhlášky musí být pro výměru 115-345 ha přidělen jeden ochranný nebo dozorčí orgán. Ve Slezsku nebylo vydáno žádné zvláštní nařízení o ochranném a dozorčím personálu. Bylo tedy využíváno všeobecného ustanovení nařízené ministerstvem orby č. 6953/1873, s přihlédnutím k §52 lesního zákona. (DAŇHA, 1937)

Podle § 53 Lesního zákona se všichni Lesní strážci, kteří složí přísahu, považují za veřejnou stráž a požívají v tomto ohledu všech zákonných práv, která přísluší civilním strážím. Mají také právo nosit zbraň. Každý občan je povinen reagovat na jejich případnou výzvu. (DAŇHA, 1937)

Ve srovnání se současnými právními předpisy, které se týkají lesní stráže (č.289/1995 Sb.) je patrné, že lesní stráž v oné době měla větší autoritu a pravomoci než dnes. S tím jsou logicky spojené také odlišnosti v kompetencích.

Místně podmíněn byl také věk, ve kterém se fyzická osoba mohla stát členem lesní stráže.

V polovině 19. století, kdy byla stanovena hranice zletilosti osob na 24 let, museli tuto věkovou hranici respektovat pouze na Moravě, kdežto v Čechách a ve Slezsku byli připouštěny osoby starší 21 let. Obdobné změny je možno pozorovat i u formulace přísah. (DAŇHA, 1937)

3.2.2 Přísaha dle Císařského patentu Lesního zákona 250/1852

Pro budoucí srovnání následuje text přísahy dle Císařského patentu:

„Přísahám, že budu na lesní majetek mému dozoru svěřený vždy s největší pečlivostí a věrností dohlížeti a jej chrániti, že budu každého, kdo by jej jakýmkoliv způsobem chtěl poškozovati, nebo jej skutečně poškodil, bez ohledu na osobu svědomitě udávati, že podle potřeby zákonným způsobem mu věci zabavím nebo jej zatknu, že nebudu nikoho, kdo by byl nevinen, křivě žalovati nebo podezřívati, že každé škodě dle možnosti zabráním a způsobené škody dle svého nejlepšího vědomí a svědomí udám a odhadnu, jakož i zákonnou cestu za jich odpomoc požádám, že se nikdy bez vědomí a přivolení svých představených nebo bez nevyhnutelné překážky svým povinnostem nebudu vyhýbati a že ze statku mi svěřeného vždy náležitě práv budu hájiti: K tomu mně dopomáhej Bůh !“ (DAŇHA, 1937)

3.3 Vývoj po vzniku Československa

Vydání dalšího lesního zákona, který nahradil Císařský patent z prosince roku 1852, si dalo opravdu na čas. Teprve po vzniku První republiky začal platit zákon č. 82/1918 Sb., o prozatímní ochraně lesů. Doba si však žádala vydání nového lesního zákona, který by více odpovídal době a jejím potřebám. Na tomto zákoně se začalo intenzivně pracovat v roce 1935. Do jeho přípravy však negativně zasáhla 2. světová válka a poválečný vývoj našich zemích (166/1960).

3.3.1 Lesní stráž dle zákona 86/1949 (Přísežná stráž)

Změny v politickém uspořádání po 2. světové válce a hlavně tzv. Vítězný únor (1948) si vyžádaly nové formulace kompetencí, zvláště u osob, u nichž se předpokládalo držení zbraně. Proto byl v roce 1949 přijat zákon o přísežné stráži 86/1949 (86/1949).

Přísežnými hajnými (přísežnou stráží) podle tohoto zákona se rozumějí osoby, které byly ustanoveny podle předpisů o ochraně lesů, polního majetku, myslivosti, rybářství a vod a vodních děl k ochraně některého z těchto statků a vykonaly přísahu. (86/1949)

Text přísahy následuje:

„Přisahám, že budu věren Československé republice a jejímu lidově demokratickému zřízení, že budu ochrannou službu mně přikázanou vykonávat s největší péčí a že budu statek, jehož ochrana je mi svěřena, svědomitě ochraňovati proti všem útokům, že veškerou škodu na chráněném majetku, kterou zjistím, budu ihned hlásit a že se vystříhám jakéhokoliv překročení svých oprávnění.“ (86/1949)

V této přísaze se již odráží nové politické uspořádání, nicméně je ještě formulována bez přímé vazby na tehdy již vládnoucí komunistickou stranu. Ve zkrácení textu přísahy mohla sehrát svou roli praktičnost, neboť se zájemci o výkon funkce lesní stráže nemuseli učit tak dlouhý slib. Spekulativní je, zda krátký a jednodušší slib odráží dobově podmíněnou rezignaci na vzdělání.

Požadavky na přísežného hajného shrnuje §2 zákona 86/1949. V něm stojí:

(1) Přísežným hajným může býti ustanovena a do přísahy vzata, pokud tomu nebrání některý z důvodů uvedených v § 3, odst. 1, osoba, která

a) dosáhla věku 18 let,

b) je československým občanem,

c) je státně spolehlivá,

d) je tělesně a duševně způsobilá,

e) prokázala znalost povinností a práv přísežného hajného vyplývajících z tohoto zákona a z příslušných předpisů o ochraně statků uvedených v § 1.

(2) Za průkaz znalosti podle odstavce 1, písm. e) se považuje vysvědčení o úspěšné návštěvě některé lesnické, hájenské nebo rybářské školy nebo o úspěšně vykonané lesnické nebo myslivecké zkoušce nebo zkoušce z myslivosti. Jinak se prokazuje znalost podle odstavce 1, písm. e) ústní zkouškou, která se skládá u okresního národního výboru. (ZÁKONY, 2010-2023)

Následující §3 naopak shrnuje překážky, z nichž některé jsou dispenzovatelné krajským národním výborem. Je otázkou, nakolik mohla být formulace tohoto paragrafu politicky zneužitelná.

(1) Přísežným hajným nemůže býti ustanovena a do přísahy vzata osoba, která byla pravoplatně odsouzena

a) pro kterýkoliv zločin nebo přečin anebo pro přestupek spáchaný z pohnutek nízkých a nečestných nebo spáchaný střelnou zbraní,

b) pro některý z trestných činů uvedených v §§ 48, 52, 58 až 60 zákona ze dne 18. prosince 1947, č. 225 Sb., o myslivosti,

c) pro nedovolené držení zbraně nebo

d) pro polní nebo lesní pych, pokud od vykonání trestu na svobodě nebo od zaplacení trestu na penězích neuplynula lhůta delší tří roků.

(2) Krajský národní výbor může z důvodů zvláštního zřetele hodných povolit výjimky z ustanovení odstavce 1. (ZÁKONY, 2010-2023)

Další paragraf (§ 4) zákona 86/1949 řeší pracovně-právní vztahy přísežného hajného:

(1) Táž osoba může být ustanovena přísežným hajným a vzata do přísahy pro jednoho nebo více zaměstnavatelů nebo pro několik odvětví ochranné služby nebo pro několik služebních okrsků (§ 6, odst. 2).

(2) Zaměstnanci podniků „Československé státní lesy, národní podnik“, „Československé státní statky, národní podnik“ a zaměstnanci lesů a statků ve vojenské správě mohou být ustanoveni přísežnými hajnými a do přísahy vzati pro všechna odvětví ochranné služby a pro celý obvod podniku. (ZÁKONY, 2010-2023)

Paragrafy 5 a 7, 8 a 9 příslušného zákona se zabývají povinnostmi zaměstnavatelů přísežných hajných a jejich vztahem k místním a okresním národním výborům:

§ 5

(1) Zaměstnavatel, který chce ustanovit přísežného hajného, musí žádati, aby ustanovení bylo schváleno okresním národním výborem a aby navržená osoba byla vzata do přísahy.

(2) Místně příslušný je okresní národní výbor, v jehož obvodu je služební okrsek přísežného hajného (§ 6, odst. 2). Je-li tento okrsek v obvodu několika okresních národních výborů, je příslušný okresní národní výbor, v jehož obvodu má přísežný hajný své bydliště.

(3) Zjistí-li okresní národní výbor, že jsou splněny podmínky uvedené v § 2, schválí ustanovení příslušného hajného a vezme ho do přísahy.

§ 7

Zaměstnavatel je povinen oznámiti okresnímu národnímu výboru do 8 dnů:

a) změní-li se služební okrsek přikázaný přísežnému hajnému nebo druh ochranné služby mu přikázané nebo

b) ustanovil-li přísežným hajným osobu, která již koná jako přísežný hajný službu pro jiného zaměstnavatele.

Zaměstnavatel musí zároveň předložit osvědčení k provedení opravy nebo doplnění.
(86/1949)

§ 8

Zjistí-li okresní národní výbor, že nejsou splněny podmínky pro ustanovení přísežného hajného podle § 2 nebo že tu nebyly v době ustanovení, prohlásí osvědčení za neplatné.

§ 9

(1) Bylo-li osvědčení prohlášeno za neplatné podle § 8 nebo přestal-li přísežný hajný vykonávat ochrannou službu z jiného důvodu, je povinen neprodleně odevzdat osvědčení zaměstnavateli. Zaměstnavatel je povinen odevzdat osvědčení okresnímu národnímu výboru, po případě oznámiti zároveň, že přísežný hajný přestal vykonávat ochrannou službu pro něho. Přestane-li přísežný hajný vykonávat ochrannou službu jen pro některého z více zaměstnavatelů, je povinen oznámiti to okresnímu národnímu výboru a předložit osvědčení k provedení opravy.

(2) Má-li býti přísežným hajným ustanovena osoba, která byla již jednou přísežným hajným ustanovena a vykonala přísahu, nebere se v takovém případě znovu do přísahy. Postačí opět vydání osvědčení okresním národním výborem. (ZÁKONY, 2010-2023)

Ke stráži se mohlo nastoupit v 18 letech, ale prokazování se probíhalo pouze odznakem na rozdíl od minulé doby, kdy lesní stráž měla buď služební oděv (uniformu) nebo pásku přes rukáv nebo specifickou pokrývku hlavy. Z kompetencí, které zůstaly z minula v nezměněné nebo téměř shodné podobě, je to možnost nosit zbraň obranu na svou či ostatních osob. Platilo, že po složení slibu a získání osvědčení přísežné stráže byl zbrojní průkaz nahrazen osvědčením pro použití zbraní. Přípuštěny byly veškeré sečné, bodné a některé střelné zbraně. (86/1949)

Po uplynutí doby téměř sta let od vydání Císařského patentu se opět podařilo vydat nový lesní zákon, který částečně čerpá z Císařského patentu 1852, avšak na straně druhé se zasazuje o splnění dobových potřeb lesníků.

3.3.2 Zákon o lesích 166/1960

Zákon o lesích a lesním hospodářství 166/1960 Sb. ze dne 17. listopadu 1960 je uveden ustanovením národního shromáždění Československé socialistické republiky (166/1960):

„Lesy jsou jedním z největších bohatství naší vlasti a slouží všestranně socialistické společnosti. Jsou hlavním a trvalým zdrojem dřeva, vyrovnávají a zlepšují podnebí a vodní poměry, jsou zdrojem zdraví a osvěžení a uchovávají přírodní krásy. Pro tento význam lesů je třeba toto bohatství chránit jako lesní fond, soustavně a plánovitě pečovat o zachování a

zvelebování lesů a o hospodaření v nich podle zásad pokrokové biologie, techniky a ekonomiky a tím přispívat k rozvoji národního hospodářství a k zvyšování hmotné a kulturní úrovně pracujících.“ (166/1960)

Do roku 1960 byly stále rozdíly v lesní legislativě v Čechách a na Slovensku. Právě tento rok byl zlomový, jelikož byla odstraněna dosavadní odlišná ustanovení a byla zkonsolidována platnost lesních předpisů na celém území tehdejšího Československa. Hlavním cílem bylo účinné plánování hospodářských výsledků, neboť socialistické hospodaření s plánováním stálo a padalo. Jedním z cílů, které byly sledovány, bylo při postupném zvyšování produkce těžby dřeva současně nesnižovat celkovou výměru lesů na našem území (CEMPÍREK, 2013).

Z lesního zákona z roku 1960 je třeba uvést několik zásad. Za prvé, byly stanoveny pozemky, které bylo možné využít pouze pro lesní hospodářství a tyto podléhaly ochraně upravené lesním zákonem. Dále, odborná správa byla rozšířena na všechny lesy, které nebyly ve správě státních organizací lesního hospodářství. Lesy byly rozděleny na jednotky za účelem kvalitnějšího obhospodařování lesních celků. Pro všechny vlastníky či uživatele lesa se zaváděly lesní hospodářské plány. Začalo se s dělením lesů podle funkcí na lesy hospodářské a účelové. Uplatňoval se v nich různý způsob hospodaření. Zákon stanovoval odbornou způsobilost pracovníků v lesnictví a jejich vzdělávání. I když plánovité řízení celkově vedlo k úpadku socialistické ekonomiky, nedá se to říci o lesním hospodářství. Naopak princip plánovitého řízení prospěl lesům z hlediska společného obhospodařování. (166/1960)

Zákon 166/1960 Sb. se nezabýval Lesní stráží jako samostatným celkem. V platnosti však zůstal Zákon č. 86/1949 Sb. (platný od 7.dubna 1949), který zrušil platnost některých paragrafů z předchozího císařského patentu. Jmenovitě se jednalo o §52, odst. 4 a §§53 až 58. (ZÁKONY, 2010-2023)

Bylo zmíněno, že mezi předchozími vydáními lesních zákonů uběhlo téměř celé jedno století. Avšak další lesní zákon, který byl vydán, si ve srovnání s těmito časovými odstupy celkem pospíšil. Tentokrát stačilo necelých 20 let.

3.3.3 Lesní zákon 61/1977 Sb.

Nový lesní zákon byl označen 61/1977 Sb. Opět se v něm promítají politicko-společenské a současně i ekonomické předpoklady reálného socialismu. (FLORA, 2022)

Hned od začátku vytváření tohoto zákona šlo v lesním hospodářství se deklaruje, že je třeba zrušit kapitalistické výrobní vztahy, a proto je nutné převádění drobnějších vlastníků lesů do družstev socialistické velkokapacitní výroby. Vzniklé pozemkové reformy měly za úkol

zničit poslední zbytky jakékoli podoby hospodaření a vztahu k půdě mimo socialistické vlastnictví (tj. že všechno patří dělnické třídě a rolnictvu jako obecným kategoriím, nikoli jako konkrétním jednotlivcům). (ŠILAR, 1980)

Avšak některé změny, které zákon prosadil, je potřeba zmínit, poněvadž mají pozitivní vliv na lesní společenství. Les je již uvažován jako nedílná součást životního prostředí. Přímě v zákoně je zanesen les jako element zřetelně provázaný s vodou, půdou, vegetací a zvířectvem (CEMPÍREK, 2013).

Další součástí onoho zákona bylo zavedení pojmu Lesní půdní fond, který byl popsán v paragrafu 2 lesního zákona, který lze stručně shrnout následovně:

Pozemky, které patří do lesního půdního fondu, jsou rozepsány do dvou odstavců. První skupinu tvoří pozemky porostlé lesními dřevinami, které slouží k plnění funkcí lesů a pozemky, na nichž byly lesní porosty dočasně odstraněny, avšak počítá se s jejich obnovou. Současně sem spadají pozemky pro zřízení lesních školek či semenných plantáží.

Další skupina jsou bezporostní pozemky, které tvoří nedílnou součást lesního odvětví a jsou pro něj nezbytné. Jedná se např. o rozdělovací průseky, lesní cesty, plochy horních lesních skladů apod. Poslední hlavní skupinou jsou pak pozemky nad horní hranicí stromové vegetace ve vysokohorských oblastech s výjimkou pozemků zastavěných a jejich příjezdních komunikací (61/1977).

Následující odstavec, který popisuje vymezení lesního půdního fondu, sděluje, za kterých podmínek může orgán státní správy prohlásit půdu za lesní pozemek. Jsou to předně pozemky, které mají z více hledisek nejlepší předpoklad k nejhospodárnějšímu zalesnění, taktéž pozemky zalesněné z důvodů vodohospodářských, půdoochranných, zdravotních, rekreačních a estetických. Důvody tohoto zanesení v zákoně si lze vykládat jako potřebu zachovat pramenné oblasti v jejich nenarušené podobě, předcházet vodní a větrné erozi, naplňovat rekreační potřeby obyvatelstva a v neposlední řadě chránit vzácné druhy fauny a flory. (ŠILAR, 1980)

Nyní si musíme ještě uvědomit, že určování zařazení pozemků do skupiny lesního půdního fondu a z toho plynoucí změnu jejich využití, mohou provázet pochybnosti. O tom, zda pozemek náleží do lesního půdního fondu podle odstavce 1, rozhoduje orgán státní správy lesního hospodářství. Nepochybné je rozhodnutí v případě, jedná-li se o pozemek, který je součástí jiného půdního fondu, například fondu zemědělského. (ŠILAR, 1980)

Ať už se jednalo o jakýkoliv lesní pozemek, nadále trvala potřeba jej střežit. Proto byla opět vrácena přímě do nového lesního zákona 61/1977 Sb. část o právech a povinnostech lesní stráže.

3.3.4 Vyhláška o lesní stráž 98/1977 Sb.

Konkrétně se právy a povinnostmi lesní stráže zabývá vyhláška 98/1977 Sb. Ministerstva lesního a vodního hospodářství České socialistické republiky ze dne 28. prosince 1977 o lesní stráž. (ŠILAR, 1980)

Ačkoliv se stále historicky pohybujeme v období vlády jedné strany (KSČ), některé změny přece jenom lesní stráž zaznamenala. Do zákona se opět vrátil název lesní stráž oproti stráž přísěčné. Bylo to vynuceno rozdělením tzv. veřejných ochránců pod více strážních skupin, například na lesní a mysliveckou stráž. Vzhledem k tomu, že od vydání minulého lesního zákona uběhl nějaký čas, bylo opět nutno zohlednit dobově podmíněná specifika, např. je zde kladen důraz na oddanost socialistickému společenskému zřízení.

Ustanovení lesní stráže se uskutečňovalo po splnění podmínek zapsaných v paragrafu 2, v odstavcích 1 až 9

(1) Lesní stráž ustanovuje okresní národní výbor, v jehož územním obvodu má navržený do funkce lesní stráže trvalé bydliště.

(2) Lesní stráž může být ustanoven československý státní občan starší 21 let, oddaný socialistickému společenskému zřízení, zdravotně způsobilý k výkonu této funkce, který zná povinnosti a oprávnění lesní stráže, a který složil předepsaný slib.

(3) Pracovníka státní organizace lesního hospodářství řízené ministerstvem, který má vykonávat funkci lesní stráže jako plnění pracovních úkolů, ustanoví okresní národní výbor lesní stráž jen tehdy, jestliže má oprávnění k nošení zbraně podle zvláštních předpisů.

(4) Navrhovatel k návrhu na ustanovení lesní stráže připojí doklad o zdravotním stavu navrhovaného a výpis z rejstříku trestů uvede kdy a jak byl poučen o povinnostech a oprávněních lesní stráže a navrhne obvod působnosti lesní stráže. Ve výjimečných případech může být doklad o zdravotním stavu nahrazen prohlášením navrhovaného.

(5) Okresní národní výbor před ustanovením lesní stráže přezkouší též, zda navržený je seznámen s povinnostmi a oprávněními, která z této funkce vyplývají. Okresní národní výbor může od přezkoušení, zda navržený je seznámen s povinnostmi a oprávněními, upustit, je-li ze zastávané funkce v orgánu státní správy lesního hospodářství nebo v organizaci lesního hospodářství nepochybné, že navržený splňuje předpoklady kladené na výkon funkce lesní stráže.

(7) Okresní národní výbor vydá lesní stráž průkaz lesní stráže, v němž stanoví obvod její působnosti. U pracovníků orgánů státní správy lesního hospodářství a u pracovníků státních

organizací lesního hospodářství řízených ministerstvem se ustanovení lesní stráží a obvod působnosti vyznačí též v jejich služebních průkazech.

(8) Obvodem působnosti lesní strážce ustanovené na návrh organizace lesního hospodářství je územní obvod organizace, popřípadě její nižší organizační jednotky, a zahrnují se do něho všechny lesy bez ohledu na vlastnické a užívací vztahy k nim.

(9) Při trvalé změně místa výkonu práce u pracovníka organizace lesního hospodářství vyznačí okresní národní výbor, který lesní stráž ustanovil, změnu obvodu působnosti. Při změně trvalého bydliště lesní strážce do obvodu působnosti jiného okresního národního výboru se nové ustanovení lesní stráží provádí zjednodušeně; zejména se neskládá slib a upustí se od přezkoušení znalostí o povinnostech a oprávněních lesní strážce. (ŠILAR, 1980)

Po splnění všech náležitostí pro ustanovení fyzické osoby lesní stráží následovalo složení služebního slibu okresnímu národnímu výboru, aby si budoucí strážce uvědomil, že kromě povinností přebírá i zodpovědnost a hájí zájmy Československé socialistické republiky. (ŠILAR, 1980)

Slib je stručný a hutný zní takto:

„Slibuji, že jako lesní stráž budu chránit zájmy Československé socialistické republiky, že budu s největší svědomitostí a péčí plnit své povinnosti při výkonu ochranné služby v lesích, že při své činnosti budu dodržovat právní předpisy a že nepřekročím oprávnění příslušející lesní strážci“. (ŠILAR, 1980)

Poněkud nelogicky a proti zavedeným zvyklostem se tento zákon rozhodl, že lesní stráž se nebude prokazovat jako dosud odznakem, ale své postavení bude dokládat pouze předložením průkazu lesní strážce. V průkazu bylo mimo identifikačních údajů též zapsáno, kde má strážník své pole působnosti. Změna se týkala i práva nosit zbraň. Její nošení je stále povoleno, ale již v rámci loveckého oprávnění, spojeného s výkonem myslivosti.

3.4.1 Lesní zákon 289/1995 Sb.

Po sametové revoluci v roce 1989 začal proces příprav na vydání nového lesního zákona, který musel reflektovat kondici našich lesů a především se musel vypořádat s nově vznikající vlastnickou strukturou, která se měnila díky rozsáhlým restitucím. Do té doby vlastnil lesní pozemky z 95 procent stát. Zbytek připadal na zemědělská družstva dohromady s malým zastoupením fyzických osob. Nový lesní zákon byl schválen dne 19. prosince 1994 (STANĚK, 1996).

Společně se na vytvoření nového lesního zákona podílela ministerstva zemědělství a životního prostředí ve spolupráci se souborem zájmových skupin, tj. například sdružení vlastníků obecních lesů, ekologů a odborné lesnické veřejnosti. Do doby, než vešel 3. listopadu 1995 nový lesní zákon v platnost, převedlo se ze státního vlastnictví do držení obcí 310 tisíc hektarů a do soukromých rukou téměř 450 tisíc hektarů lesů. (STANĚK, 1996)

Můžeme srovnat, jak vypadá vlastnická struktura dnes, po necelých třiceti letech od vydání onoho lesního zákona. Ve vlastnictví státu zůstala lehká nadpoloviční většina lesů, tj. cca 1,3 mil. hektarů. Obce a lesní družstva se podílejí 480 tisíci hektary a soukromí vlastníci drží přibližně 700 tisíc hektarů (ZEMĚDĚLSTVÍ, 2009-2023).

Dnešní trend v lesnictví klade velký důraz na mimoprodukční funkce lesa. Většině populace přijde zcela normální, že v lese – zejména v těch příměstských – najdeme lavičky, dětská hřiště, pítka či naučné stezky. Takový stav byl dříve zcela nepředstavitelný (les sloužil k jiným než rekreačním účelům). Z tohoto pohledu jsou pro rekreaci lépe vybaveny právě lesy ve vlastnictví měst. Tyto lesy jsou určeny k mimoprodukční funkci a primárním cílem není zisk, ani ochrana přírodních zdrojů, ale udržitelnost a možnost poskytnout lidem rekreaci. Je vhodné zmínit, že toto je v Evropě zcela ojedinělé a Česká republika může být na to právem hrdá.

V současnosti by měl být v přípravě strategický dokument státní lesnické politiky (dokončení se předpokládá v roce 2035), v jehož rámci by měly vzniknout finanční podpory a případné kompenzace majitelům lesů, kteří budou ochotni rozšířit svůj les o ekosystémové služby poskytované veřejnosti. To by mělo zahrnovat sportovní vyžití a rekreaci. Nyní velká podpora putuje pouze do oblasti zemědělství. Vlastníci lesa si musí poradit bez pomoci státu či fondů z Evropské unie. (ŠKOPKOVÁ, 2023)

Lidé nadále mohou pro vlastní potřebu sbírat lesní plody, houby či volně ležící klest, za který se považuje lesní porost do průměru 7 cm tloušťky. Tato činnost se nesmí provádět neohleduplným či dokonce destruktivním způsobem. Na pořádek v lesích stále dohlíží lesní stráž, která má v dosavadním zákoně také svoje místo (i když s určitými změnami oproti zákonu předchozímu).

3.4.2 Lesní stráž

Lesní stráž v době platnosti zákona 289/1995 Sb., není již rozšířena tak hojně jako tomu bývalo za minulého režimu. Většina osob ustanovených lesní stráží jsou zaměstnanci velkých státních podniků jako například Lesy ČR či Vojenské lesy a statky. Funkce lesních strážců je

jen rozšířením jejich kompetencí a povinností při výkonu jejich jiného hlavního pracovního poměru. Lesní strážci nemají již předepsaný konkrétní stejnokroj, kterým by byli identifikovatelní. Prokazují se odznakem či průkazem. Ale to neznamena, že by jejich vzezření mělo působit nedůstojným dojmem. Vychází se z předpokladu, že pracovníci v lesnictví, kteří mají na starosti i jiné lesnické činnosti, budou vhodně ustrojeni pro vykonávání lesní stráže. (FLORA, 2022)

Lesní stráž se podle stávajícího lesního zákona 289/1995 Sb. Rozumí fyzická osoba zajišťující ochrannou službu v lesích při obecném užívání lesů občany. Tím se rozumí obecný dohled nad chováním fyzických osob. Zejména se jedná o jejich kontrolu tak, aby nedocházelo k výkonu zakázaných činností. (STANĚK, 1996)

Nedovolené činnosti, které patří do této skupiny, jsou:

- rozdělávání ohně v lese a kouření,
- záměrné znečišťování lesa odpadky,
- odnášení šišek se semeny či vytahování semenáčků a stromků malého vzrůstu, které jsou součástí cílené nebo přirozené obnovy porostu. (FLORA, 2022)

V období demokracie se mohou lesními strážci stát občané za podmínek, které obsahuje paragraf 38 lesního zákona ve třech prvních odstavcích.

Konkrétně je tam řečeno, že lesní stráž se může stát fyzická osoba, kterou ustanovuje z vlastního podnětu či na žádost vlastníka orgán státní správy lesů. Musí mu být vyhotoven odznak a průkaz, v kterém bude současně s identifikačními údaji stanoven obvod jeho působnosti. Na řízení o ustanovování lesní stráže se nevztahují obecné předpisy o správním řízení. Věková hranice byla nastavena na 21 let a zůstala i požadovaná bezúhonnost žadatele. Posuzuje se i zdravotní stav a prokázání znalosti práv a povinností lesní stráže podle tohoto zákona. Dále je nezbytné složení slibu před orgánem státní správy lesů. (FLORA, 2022)

Následující přísaha se od poslední úpravy téměř neliší, odhlédne-li se od faktu, že součástí slibu není loajalita politickému vedení státu. Při srovnání s předchozím slibem to oprávněně vyvolává pocit, že na prvním místě je konečně les před jinými státními zájmy.

Přísaha zní:

„Slibuji, že jako lesní stráž budu s největší pečlivostí a svědomitostí plnit této činnosti při výkonu ochranné služby v lesích, že budu při výkonu této činnosti dodržovat právní předpisy a nepřekročím oprávnění příslušející lesní strážci.“ (FLORA, 2022)

V odstavcích 4 až 8 se dozvíme následující:

Po splnění těchto podmínek následuje vydání, orgánem státní správy lesů, již zmiňovaného odznaku a průkazu lesní stráže. Jejich podobu stanovuje ministerstvo právním

předpisem. Tímto orgánem je též veden rejstřík lesních strážců. Kam se musí zapsat nově uvedený strážce nejpozději do 30 dní od splnění všech podmínek. V kompetenci státního lesního orgánů je i zrušení získané funkce a vymazání z vedené evidence, pokud proto vzniknou důvody. Ve srovnání s minulou dobou, vznikla v současnosti (s technologickým pokrokem i po zkušenostech z doby lockdownu kvůli covidu 19) možnost podávat a zajišťovat potřebné dokumenty v elektronické podobě. (FLORA, 2022)

V této poslední podobě lesního zákona se z pohledu lesní stráže změnilo ledacos, lze přemýšlet kolik z toho je k lepšímu či k horšímu. Například nošení zbraně se vůbec neřeší a lesní stráž toto právo nemá. Pokud je ovšem osoba vlastníkem zbrojního průkazu, zbraň přirozeně vlastnit a nosit může, ale nespadá to již pod kompetence lesní stráže. Za novinku můžeme považovat využití moderních technologií jako jsou mobilní telefony s digitálními fotoaparáty a GPS, kamery či drony s kamerou k výkonu funkce lesní stráže. Při zjištění přestupku nebo odhalení osob konajících nekalé chování, lze potom využít záznamových zařízení pro sběr důkazů pro případné soudní jednání nebo možnost poskytnutí důkazního materiálu přivolané policii. V budoucnu je klidně možné, že samotná automatizovaná zařízení budou vykonávat funkci lesní stráže. (FLORA, 2022)

3.5.1 Obdobný strážný institut v České republice

Pro srovnání podobností a odlišností kompetencí je vhodné zmínit další z veřejných stráží, a to stráž mysliveckou. Ta to stráž prošla legislativně velmi dlouhou cestu obdobně jako stráž lesní. Je tomu tak proto, že z historického hlediska se jedná o nejdéle vykonávanou stráž v přírodním prostředí.

Dnes můžeme chápat mysliveckou stráž jako ochránce volně žijící zvěře před domestikovanou zvěří a její ochranu v jejich přirozeném prostředí. Další hlavní účel myslivecké stráže je dohled v honitbách a také v jejich následné organizaci. (BEDNÁŘ, 2004)

Myslivost jako taková byla zapsána na seznam nehmotného kulturního dědictví České republiky (ÚHUL, 2017).

3.5.2 Myslivecká stráž dle zákona č. 449/2001

Je povinností ustanovit mysliveckou stráž pro každou honitbu, což je dáno zákonem 449/2001 Sb. Její místo v honitbě je významné a nezastupitelné. Kromě způsobilosti člena myslivecké stráže, dané zákonem o myslivosti, se od něho očekává plnění funkce strážce

zákonnosti, dohled nad dodržováním mysliveckých zvyků, tradic a myslivecké etiky. K tomu je myslivecká stráž vybavena rozsáhlými oprávněními, která umožňují závažný zásah do práv občanů. Její postavení je posíleno i zařazením do kategorie veřejného činitele (BEDNÁŘ, 2004).

Práva a povinnosti myslivecké stráže jsou zahrnuty v zákoně o myslivosti, konkrétně v paragrafu 12. Mysliveckou stráž mohou vykonávat fyzické osoby, které jsou starší 21 let, prokáží se výpisem z rejstříku trestů, svou bezúhonností a mají bydliště na území České republiky. Musí prokázat svou právní a fyzickou způsobilost pro výkon této funkce. Prokazuje se znalostmi práv a povinností myslivecké stráže podle tohoto zákona a znalost souvisejících předpisů. Dále musí vyslovit s ustanovením písemný souhlas a předložit platný lovecký lístek se zbrojním průkazem a pojištěním podle paragrafu 48, kde se ukládá myslivecké strážní povinnost pojistit se kvůli případné odpovědnosti za škodu při této činnosti v případě ublížení na zdraví nebo usmrcení jiných osob. (BEDNÁŘ, 2004)

Po splnění všech těchto podmínek skládá budoucí myslivecká stráž slib, který zní:

„Slibuji, že jako myslivecká stráž budu s největší pečlivostí a svědomitostí plnit povinnosti při výkonu ochrany myslivosti, že budu při výkonu této činnosti dodržovat právní předpisy a nepřekročím oprávnění příslušející myslivecké strážní.“ (BEDNÁŘ, 2004)

3.5.3 Společná práva a povinnosti lesní a myslivecké stráže

Z dosavadního zjištění vyplývá, že pokud srovnáme práva a povinnosti myslivecké a lesní stráže, mají některé kompetence podobné, např. mohou zjišťovat totožnost osob, pohybujících se v lesích či v honitbě, oprávnění zastavit dopravní prostředek, může vykonat kontrolu nezákonného vybavení a předmětů. V kompetencích obou je taktéž právo udělovat pokuty za prokázané přestupky. Jakých přestupků se mohou fyzické nebo právnické osoby dopustit je zaneseno v lesním zákoně 289/1995 Sb., v případě myslivecké stráže zákon 449/2001 Sb. Při zjištění neoprávněného chování můžou obě stráže taktéž zadržet osoby v rámci výzvy a přivolat příslušné policejní orgány (FLORA, 2022), (BEDNÁŘ, 2004).

Další kompetence jsou naopak zcela odlišné, např. pouze myslivecká stráž může usmrcovat živočichy za účelem regulace stavu.

3.6 Obdobný strážný institut na území Slovenska

K mezistátnímu porovnání lesní stráže jsem vybral Slovensko jako jednoho z našich nejbližších sousedů. Navíc, se Slovenskou republikou jsme v minulosti měli společnou legislativu a proto je zajímavé srovnat jejich právní úpravy v oboru lesnictví, konkrétně jak si stojí lesní stráž po rozdělení Česka a Slovenska.

Lesní problematikou se zabývá zákon č. 326/2005 Z. z. Zákon o lesoch, který má platnost od 22. července 2005. Do té doby byly v platnosti ještě některé pasáže z Lesního zákona 61/1977 Sb., které byly společné do vzniku prvního českého samostatného lesního zákona 289/1995 Sb. (PORADCA PODNIKATELA, 2010-2023)

Lesní stráž na území Slovenské republiky a její ustanovování, evidence a odvolávání se popisuje v paragrafu 52 v Zákonu o lesoch 326/2005 Z.z. Po návrhu vlastníka, správce nebo obhospodařovatele lesa se může fyzická osoba po dovršení 18 let stát lesní stráží. Musí splnit několik následujících podmínek: doložení své bezúhonnosti, zdravotní způsobilost, odbornost a přehled v lesní legislativě. Každý slovenský lesní strážce musí mít platné pojištění pro případ odpovědnosti za škodu pokud by způsobil škodu na zdraví či na majetku při výkonu své funkce. Oprávnění člena lesní stráže mají též určení zaměstnanci orgánů státní správy lesního hospodářství. Obdobně jako v České republice skládá lesní stráž slib, který následuje po složení zkoušky (obsahující látku z trestního práva, přestupků, poskytování první pomoci a používání donucovacích prostředků), u příslušného orgánu státní správy lesního hospodářství. (PORADCA PODNIKATELA, 2010-2023)

V originální znění zní slib takto:

„Sľubujem, že ako člen lesnej stráže budem dodržiavať všeobecne záväzné právne predpisy a vykonávať v určenom obvode pôsobnosti svoju funkciu zodpovedne podľa svojho najlepšieho svedomia.“. (PORADCA PODNIKATELA, 2010-2023)

Členové lesní stráže mají rozdělené obvody své působnosti zpravidla o výměře 500 hektarů, ale pokud se vlastník lesa či lesní správa rozhodnou jinak, může se výměra lišit. Pro identifikaci stráže slouží odznak a průkaz, který za žádných okolností nesmějí vydat ze svých rukou, ale pouze poskytnout k nahlédnutí. Členové slovenské lesní stráže jsou dále, na rozdíl od situace v České republice, oprávněni používat donucovacích prostředků. Náklady na činnost lesní stráže včetně nákladů na vybavení donucovacími prostředky nese ten, na jehož návrh byl člen lesní stráže ustanoven a je povinen dohlížet na řádné vykonávání svěřené funkce. (PORADCA PODNIKATELA, 2010-2023)

3.7 Kompetenční analýza

Srovnání platných a historických kompetencí lesní stráže na území ČR je předmětem této části práce. Pro přehlednost jsou jednotlivé kompetence shrnuty do tabulek (Tab. 1 až Tab. 6), aby bylo možné jasně postihnout vývoj kompetencí.

Tabulka Tab. 1 shrnuje výčet kompetencí, které má lesní stráž (LS) momentálně podle platných zákonů. Obecně platí, že kompetence se vyvíjejí spolu s dobou, ve které je daný zákon vydáván, proto tabulky následující budou odrážet situace dříve platných zákonů.

Tab. 1 Současně platný zákon 289/1995Sb.

Kompetence
Oprávnění zastavit dopravní prostředek
Oprávnění požadovat předložení souhlasu vlastníka lesa
Oprávnění zjistit totožnost osoby
Oprávnění pořídít záznam
Oprávnění projednat přestupky
Oprávnění zadržet osobu
Požadovat pomoc policie

Tab. 2 Císařský patent 250/1852

Kompetence
§ 54 Mít u sebe zbraň a použít jí v sebeobraně. Pokud má na sobě patřičný oděv či rozpoznávací znaky může být držitelem obvyklých zbraní, aniž by měl zbrojní pas
§ 55 Vykázat z lesa mimo veřejné cesty každého, kdo je podezřelý z nekalých úmyslů.
§ 55 Pokud je někdo přistižen v lese s pracovními nástroji (sekery, pily, ruční nářadí všeho druhu) má LS právo je zabavit, pokud nemůže vysvětlit, že s nimi nechce páchat trestnou činnost. Po zabavení se daruje do chudinského fondu
§ 56 Je-li v lese přistižen podezřelý z lesního pychu a jsou u něj nalezeny podezřelé lesní plodiny, jsou zabaveny.
§ 57 Osoby, které jsou přistiženy při pychu, mohou být zatčeny, pokud a) opakují činnost; b) nemají bydliště; c) spáchají značnou škodu; d) jsou agresivní (nadávky, fyzické napadení)

Tab. 3 Zákon 86/1949 Sb.

Kompetence
Oprávnění zjistit totožnost osoby
Oprávnění zadržet osobu, pouze za předpokladu, že páchá trestný čin, k jehož ochraně byla LS ustanovena
Při podezření, že má zadržená osoba u sebe věci pocházející z trestné činnosti, může LS osobu prohlédat a věci zabavit
Oprávnění stíhat podezřelého i mimo svůj obvod
Použít zbraň v nutných případech při ohrožení života svého či jiné osoby.
Požadovat pomoc bezpečnostní služby, případně předvést osobu a odevzdat kontraband

Tab. 4 Zákon 61/1977 Sb.

Kompetence
Oprávnění zastavit dopravní prostředek
Okamžité zastavení činnosti, která je v rozporu se zájmy ochrany lesů
Oprávnění vykázat vozidlo z lesních pozemků
Oprávnění zjistit totožnost osoby
Použít zbraně v případech a za podmínek uvedených v zákoně
Oprávnění projednat přestupky a ukládat blokové pokuty za přestupky na úseku lesního hospodářství
Oprávnění zadržet osobu, předvést osobu na nejbližší sbor státní bezpečnosti.

Srovnáme-li jednotlivé kompetence, je patrné například, že lesní stráž pozbyla práva nosit zbraň až s formulací zákona 289/1995 Sb. K tomuto stavu ovšem trendoval již zákon 61/1977 Sb., kdy právo nosit zbraň bylo vázáno na výkon myslivosti.

Právo LS zastavovat vozidlo se objevuje až v 61/1977 Sb., což se přirozeně dává tím, že v předchozích dobách nerozvinutého využívání motorových vozidel neexistovala potřeba takového ustanovení (lidé se po lese pohybovali pěšky, nebo za pomoci animální síly).

Právo zjišťovat totožnost osoby zůstalo trvalou kompetencí, ovšem prokazování totožnosti osob se za dob vydání Císařského patentu 250/1852 značně lišilo od současnosti, na druhé straně pohyb osob v daném územním celku nebýval tak rušný a lze předpokládat, že notoričtí potíživé byli známi.

Tab. 5 Zákon 449/2001 Sb.

Kompetence
Zastavit dopravní prostředek při podezření nálezu ulovené zvěře nabytou neoprávněným způsobem
Kontrola zbrojního průkazu či občanského průkazu
Kontrola zbraní či zakázané lovecké výzbroje
Právo odejmout osobám střelnou zbraň nebo zakázanou loveckou výzbroj
Právo usmrcovat živočichy vyžadující regulaci
Požadovat pomoc nebo součinnost orgánů policie, popřípadě obecní policie
Projednat přestupky podle tohoto zákona příkazem na místě

Tab. 6 Zákon 326/2005 Z.z.

Kompetence
Zastavit dopravní prostředek
Kontrola osob, která vykonávají činnost spojenou s lesním hospodářstvím (totožnost, doklady o původu dřeva, oprávnění k činnosti)
Vstupovat na pozemky a do staveb a zařízení spojených s lesním hospodářstvím
Zjišťovat totožnost osob podezřelých ze spáchání trestného činu či přestupku
Předvést na policejní útvar při nesoučinnosti v dané situaci a odebrání zbraně
Odejmout a zaevidovat věci získané poškozováním lesního majetku, k předání policejním orgánům
Oprávnění poříditi záznam
Ukládat a vybírat pokuty v blokovém řízení
Držet a nosit zbraň a střelivo při výkonu funkce
Odstraňování zvířat, která ohrožují zdraví osob
Používat donucovací prostředky. Hmaty, chvaty, obušek, pouta, služební pes, slzný plyn a varovný výstřel
Odejmout chycenou, ulovenou nebo přepravovanou zvěř, popřípadě i loveckého psa a fretku a vykázat je z honitby

Kompetence LS související s pořizováním záznamu v souvislosti s páčáním přestupků či zajišťováním důkazů je novodobým vynálezem, který pro Česko platí od r. 2022, pro Slovensko od r. 2005.

Naopak, zaniklou či modifikovanou kompetencí je právo zabavovat předměty. V dobách Císařského patentu mohly být zabaveny nejen nástroje, pomocí nichž byl páčán lesní pých, ale také lesní plodiny a nasbírané dříví. V současnosti se tato kompetence přesunula v České republice na mysliveckou stráž, na Slovensku může být mimo ulovenou zvěř zabaven dokonce i lovecký pes.

Pokud se podíváme za hranice na Slovensko, je z

Tab. 6 patrné, že slovenská lesní stráž sdružuje kompetence, které jsou v České republice rozděleny mezi lesní a mysliveckou stráž (Tab. 1, Tab. 5) a navíc jsou posíleny o možnost používat donucovací prvky, služebního psa či varovný výstřel.

Z Tab. 5 je navíc patrné, že původní kompetence z Císařského patentu, které se týkaly možnosti osoby vykazat z lesa či dokonce zatknout (dnes předvést) se přesunuly na stráž mysliveckou.

Ke způsobům prokazování k příslušnosti lesní stráži patřil – mimo období, které zahrnuje zákon 61/1977 Sb. – služební odznak. Vývoj těchto služebních odznaků od doby Rakousko-Uherské Monarchie do současnosti je prezentován na Obr. 1 a Obr. 2. Fotografie odznaků jsou doplněny také o odznak lesní stráže na Slovensku a odznak myslivecké stráže u nás. U všech prezentovaných odznaků vyniká nadpis názvu lesní stráže (v případě z doby Rakousko-Uherska a Protektorátu jsou nápisy vyvedeny dvojjazyčně). Odznak z doby monarchie obsahuje dále rakouskou orlici (Obr. 1 a), která je od vzniku samostatného Československa nahrazena českým lvem (Obr. 1 b-d), který má na hrudi v období 1. republiky štít se slovenským křížem, který v období Protektorátu logicky chybí. V období socialismu je odznak minimalistický a téměř bez odkazu ke státním symbolům, zbyly pouze lipové ratolesti (Obr. 2 a). Po roce 1993 se na odznaky veřejných stráží vrací státní znak a provedení je v barvě (Obr. 2 b-c). Pro srovnání je ukázán i odznak lesní stráže Slovenska, který nese barevně vyvedený státní znak (Obr. 2 d).

Přísežný hlídač – období Rakousko-
Uherské monarchie

Přísežná stráž – období 1.
Republiky

Přísežná stráž – období Protektorátu Čech
a Moravy

Přísežná stráž – po roce 1948

Obr. 1 Odznaky lesní stráže do r. 1948

Lesní stráž po roce 1977

Lesní stráž -Česká republika
současnost

Myslivecká stráž – Česká
republika současnost

Lesní stráž – Slovenská republika
současnost

Obr. 2 Odznaky lesní stráže po r. 1948, stráže myslivecké a slovenské

4 Metodika praktické části

4.1 Průzkum o lesní stráži povědomí veřejnosti

V této práci byl prováděn sociologický průzkum mezi laickou veřejností o povědomí institutu lesní stráže. Pro průzkum byla zvolena dotazníková metoda, kterou byla oslovena veřejnost přímo v prostředí lesa. Jednotlivé otázky byly koncipovány tak, aby vyplnění dotazníku netrvalo déle než dvě minuty, proto většina otázek byla formulována pomocí výběru z několika variant. Volná otázka byla v dotazníku zařazena pouze jedna.

Pokud byl po oslovení potenciálního respondenta udělen souhlas s vyplněním dotazníku, byl mu předán soubor otázek v tištěné formě. Nebyl kladen požadavek na vyplnění dotazníku v určitém časovém limitu, protože cílem nebylo respondenty stresovat, ale naopak zajistit si jejich vstřícnost.

Aby bylo možno po vyhodnocení výsledků získat statisticky relevantní výstupy, bylo základním požadavkem zajistit minimálně 100 respondentů. Sběr dat probíhal v několika etapách, kdy bylo využito období s potenciálem zvýšeného výskytu lidí v lese z rekreačních či sportovních důvodů v lokalitách Čimický a Ďáblický háj, posléze v lesoparku v okolí vodní nádrže Hostivař a v dalších pražských a příměstských lesoparcích. První část průzkumu proběhla o pololetních prázdninách, tj. 28. a 29. ledna 2023 (Ďáblice a Čimice), další část výzkumu 18. a 19. února 2023 (Hostivař).

Průměrná úspěšnost ochoty spolupracovat na vyplnění dotazníku byla 20 %. Někteří z oslovených respondentů v rámci sportovních událostí byli sice ochotni dotazník vyplnit, ale následně jej nevrátili či vrátili v podobě, která nebyla vyhodnotitelná. Pro účely bylo možné použít data z 95 dotazníků.

4.2 Popis dotazníku

Dotazník je tvořen deseti otázkami. Po zjištění pohlaví a věkové kategorie následují vlastní otázky o znalosti lesní stráže. V souboru otázek se nachází jedna otevřená, kde respondenti mohou vyjádřit své mínění svými slovy. Ostatní otázky jsou koncipovány jako volba z několika nabízených možností, proto, aby respondenta délka vyplnění neodradila.

1. Pohlaví

Jako první v pořadí byla otázka na pohlaví respondentů. Z výsledku bude zajímavé zjišťovat, jakým směrem se budou odlišovat odpovědi mužů či žen. Otázka byla koncipována jako volba muž x žena. Ostatní genderové kategorie nebyly uvažovány jako nerelevantní.

2. Věková kategorie

Další otázka ohledně věku respondentů byla záměrně volena v určitých rozmezích. Jednak to bylo vedeno záměrem, aby respondentům nebylo nepříjemné prozrazovat svá citlivá data. Jednotlivé věkové kategorie byly voleny následovně:

- Věková kategorie do 17 let, tj. nezletilí, kde se dá předpokládat, že o instituci lesní stráže budou mít malé či žádné povědomí
- Věková kategorie 18 až 50 let, tj. lidé v aktivním věku, z nichž nejstarší ovšem před rokem 1989 byli minimálně teenagery a mohli tudíž zažít a matně pamatovat setkání s institucí lesní stráže i tehdy. V této věkové kategorii se dá navíc předpokládat, že alespoň část respondentů může být aktivními členy mysliveckých sdružení.
- Věková kategorie nad 51 let, tj. lidé, kteří před r. 1989 byli zletilí a mohli by tudíž mít v případě povědomí o LS možnost srovnání v době tehdy a nyní. Opět lze očekávat, že někteří z nich mohou být členy mysliveckých sdružení.

Očekáváním, které se prokáže až při vyhodnocení výsledků dotazníku, je, že lépe se budou v problematice orientovat starší ročníky mužského pohlaví.

3. Víte, že existuje lesní stráž?

Následující, tedy v pořadí třetí, otázka jako první reflektuje povědomí o instituci LS u lidí, navštěvujících městské a příměstské lesoparky. V tomto případě bylo těžké dopředu predikovat odpovědi. Otázka byla opět formulována jako zaškrtačací volba typu ano x ne.

4. Kolikrát jste se setkali s lesní stráží?

Ačkoli do českých příměstských či městských lesoparků zavítají ročně miliony návštěvníků, přesto lze očekávat, že většina respondentů se s lesní stráží ještě nikdy nesetkala. Dotazník prokáže, zda je toto očekávání správné. Možnosti odpovědí byly následující:

- a) Nikdy
- b) Jednou
- c) Vícekrát

5. Musí se lesní stráž něčím prokazovat a jestli ano tak čím?

- a) Ano, prokazovat se musí průkazem či odznakem
- b) Ano, má lesní uniformu, na které má vyšito služební číslo
- c) Ne nemusí stačit, že nám to strážce řekne
- d) Ne nemusí, strážce poznáme podle uniformy a služební zbraně

Vzhledem k tomu, že lesní stráž patří mezi veřejné stráže, cílila následující otázka na to, jakým způsobem lze příslušníka této stráže poznat. Jednotlivé varianty odpovědí byly voleny tak, aby bylo možné rozklíčovat, zda se respondent setkal opravdu s lesní stráží, či zda ji ve svém chápání nezaměňuje s jinými složkami státní správy, např. policií (viz odpověď b), s členem mysliveckého sdružení (odpověď d) nebo s podvodníkem či majitelem lesa (viz odpověď c)

6. Co považujete za největší prohřešek, který může osoba způsobit v lese?

Následující otázka byla spojena s kompetencemi LS, a ptala se na názor respondentů, který z prohřešků proti chování v lese považují za nejzávažnější. Otázka byla volná, proto, aby byla dodržena spontánnost odpovědi. Nicméně, vzhledem k tomu, že dotazníkové šetření bylo realizováno v době po nedávném požáru v Národním parku České Švýcarsko, vyhodnocovatel očekával, že se tato skutečnost v odpovědích respondentů projeví.

7. Myslíte, že může lesní stráž udělovat pokuty či jiné sankce?

Další, sedmá, otázka se opět zajímala o kompetence lesní stráže, konkrétně o to, zda je oprávněna udělovat pokuty či zda je její působnost spojena s dalšími sankcemi vůči těm, kdo páchají přestupky. Otázka byla formulována jako výběr ze dvou variant ano x ne.

8. Myslíte, že lesní strážci jsou zaměstnání ve:

- a) soukromém sektoru, myšleno například bezpečnostní agenturou
- b) státním sektoru, myšleno například zaměstnanec Lesů ČR nebo obce

Osoba, která se stane lesní stráží, vykonává svou funkci čestně. Ovšem mnozí lidé mají představu, že se jedná o výkon zaměstnání a na tuto představu byla cílena další otázka. Nedostatkem při její formulaci byla skutečnost, že pro získání relevantních výsledků by bylo třeba přidat minimálně jednu až dvě další varianty odpovědi, tj. odpověď, která by zohlednila čestnost funkce, případně možnost volit variantu odpovědi „nevím“.

9. Jaké předpoklady musí mít člověk, aby mohl vykonávat funkci lesní strážce?

- a) Kdokoliv, kdo projeví zájem
- b) Plnoletost a bezúhonnost.
- c) Absolvent lesnické školy se zaměřením ochrany lesa.

Další z otázek byla směřována k zjištění povědomí o předpokladech způsobilosti výkonu lesní stráže. Otázka byla opět výběrem z několika variant. Očekávalo se, že respondenti budou uvažovat pro výkon veřejné stráže bezúhonnost a zletilost (tj. odpověď b).

10. Myslíte, že je funkce Lesního strážce důležitá pro majitele či správce lesů?

- a) Ano, je to důležitá činnost
- b) Nejspíš ano, myslím, že v lese se nic mimořádného neděje
- c) Ne, je to přežitek z dob komunismu
- d) Ne, stačí na to Policie ČR

Poslední z otázek prezentovaných v dotazníku se zaměřila na vnímání důležitosti a užitečnosti LS vzhledem k majitelům lesů. Otázka přináší 4 volby odpovědí. Odpověď c reaguje na současné negativní vnímání institucí s represivními prvky, odpověď d předpokládá, že respondent vnímá kompetence policie jako široké a všeobjímající.

Tvorba dotazníku byla konzultována s Mgr. Miloslavem Machoněm, Ph.D.
(MACHOŇ, 2022)

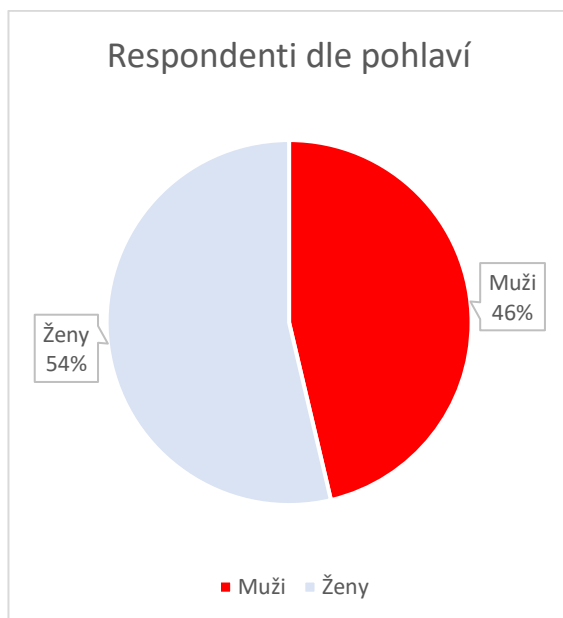
5 Vyhodnocení výsledků dotazníkové akce

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 95 respondentů. Jejich složení, co se týče pohlaví a věkových kategorií, je přehledně shrnuto v Tab. 7. Z tabulky je patrné, že se nepodařilo oslovit respondenty věkové kategorie do 17 let, dále je patrné, že ženy ve věkových kategoriích jak do 50 let, tak nad 51 let byly ochotnější k účasti na šetření. Navíc, ač to průzkum nezjišťoval, lze předpokládat, že v městských a příměstských parcích se patrně bude pohybovat o něco více žen než mužů (matky s dětmi, babičky s vnuky).

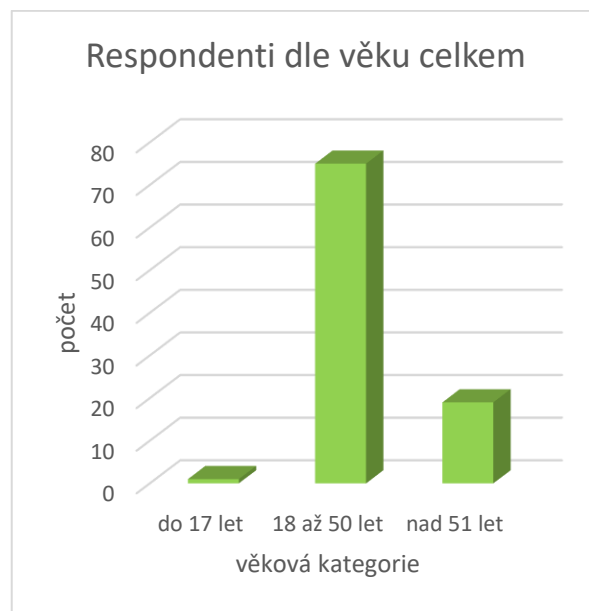
Tab. 7 Složení respondentů podle věku a pohlaví

Pohlaví	Muži	Ženy	celkem
celkem	44	51	95
do 17 let	1	0	1
18 až 50 let	35	40	75
nad 51 let	8	11	19

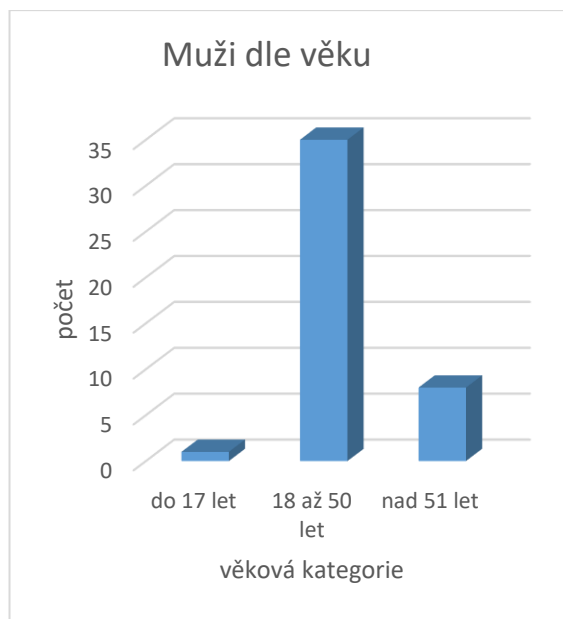
Procentuální rozložení respondentů podle pohlaví znázorňuje Obr. 3. Zastoupení respondentů v jednotlivých věkových kategoriích, a to jak celkem, tak v závislosti na pohlaví, je ukázáno na Obr. 4 až Obr. 6. Podařilo se majoritně oslovit respondenty v produktivním věku. V úvahách nad dalšími odpověďmi šetření budou v některých případech věk či pohlaví zohledňovány.

Obr. 3 Respondenti dle pohlaví

Obr. 4 Respondenti dle věku celkem

Obr. 5 Věkové rozložení mužů

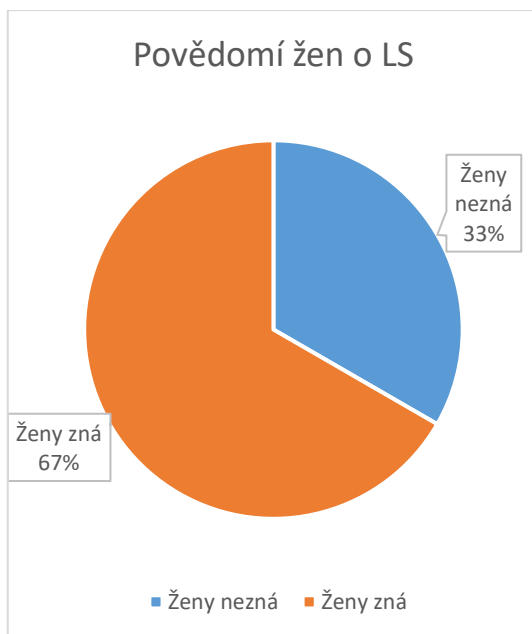

Obr. 6 Věkové rozložení žen

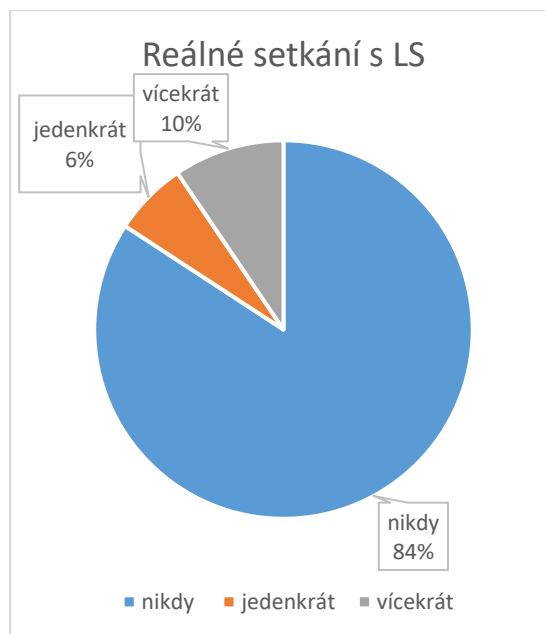
Jak bylo řečeno výše, vlastními otázkami, souvisejícími se znalostí instituce a kompetencí LS, se zabývaly otázky 3 až 5 a následně 7 až 10. Odpovědi na třetí otázku, která zkoumala povědomí o existenci LS shrnuje přehledně Tab. 8. Z výsledků je patrné, že 71 % respondentů tvrdí, že má povědomí o existenci LS, přičemž tato skutečnost není závislá na pohlaví respondenta. U respondentů, kteří tvrdili, že LS neznají, byla jako kontrola využita odpověď na otázku 4, kde se předpokládalo, že odpověď bude znít, že se s LS nikdy nesetkali. V případě všech respondentů, kteří LS neznají, byla odpověď na otázku 4 opravdu „nikdy“. Proto nebylo nutné vyřezovat žádný z dotazníků jako nekorespondující v této oblasti.

Pokud budou uvažovány odpovědi v závislosti na věku respondentů, pak ve věkové kategorii nad 51 let měli o existenci LS povědomí všichni oslovení muži.

V případě, že bude uvažováno procentuální zastoupení respondentů (Obr. 7 až Obr. 10)

Obr. 9 Povědomí žen o LS

Obr. 10 Četnost setkání s LS

Následující Tab. 9 prezentuje, kolikrát se fyzicky respondenti setkali s LS. Ukazuje se, že skutečnost setkání je mizivá, neboť 84 % respondentů odpovědělo (viz Obr. 10), že se s LS nikdy nesetkali. Pokud by nás zajímalo rozložení v závislosti na pohlaví, jedná se o 88 % žen a 80 % mužů.

Pouhou znalost instituce (tedy kombinace odpovědí na předchozí otázku č. 3 „ano“ a na tuto otázku „nikdy“) prokázalo 54 % z celkového počtu respondentů. Pokud budeme uvažovat pouze ty, kdo se fyzicky s LS nesetkali, je to 65 %. Vzhledem k malému počtu respondentů, kteří se s LS skutečně setkali, by analýza podle věkových kategorií nepřinesla žádné informace.

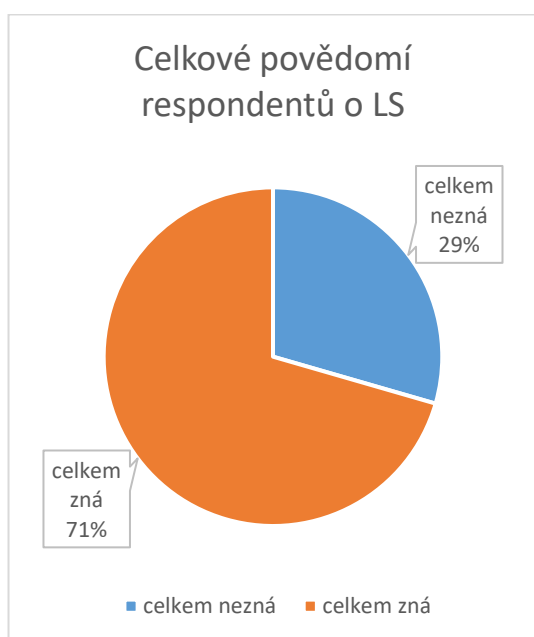
Tab. 9 Četnost setkání s LS

	Muži	Ženy	celkem
nikdy	35	45	80
jedenkrát	5	1	6
vícekrát	4	5	9
pouhá znalost	23	29	52

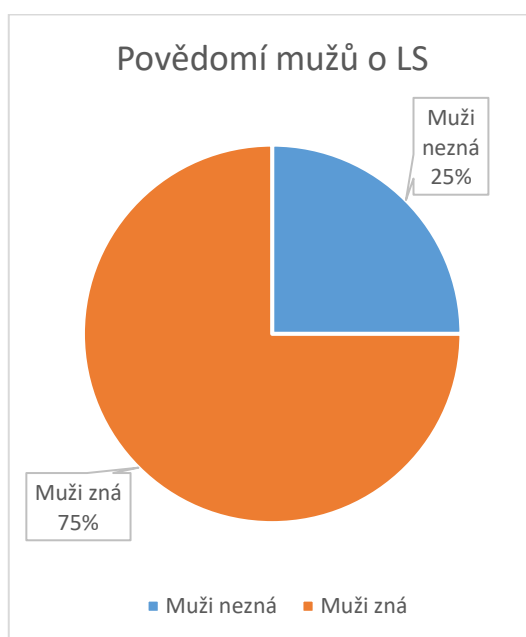
ukazuje se, že přece jen o něco větší povědomí panuje o existenci LS mezi muži, jak je patrné z Obr. 8.

Tab. 8 Znalost LS

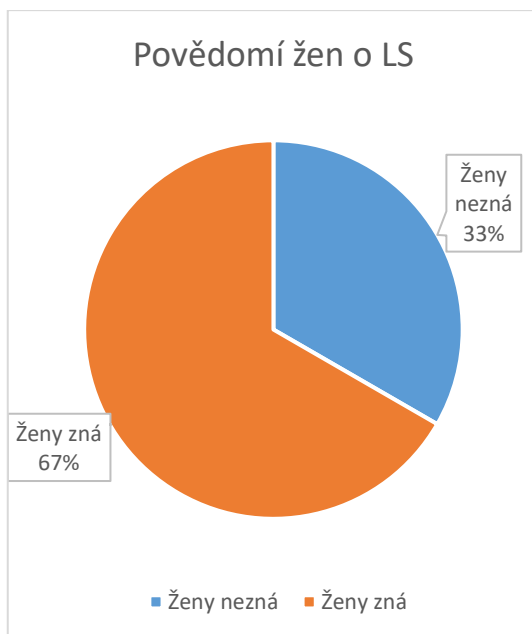
	celkem		Muži		Ženy	
	nezná	zná	nezná	zná	nezná	zná
celkem	28	67	11	33	17	34
do 17 let	0	1	0	1	0	0
18 až 50 let	25	50	11	24	14	26
nad 51 let	3	16	0	8	3	8

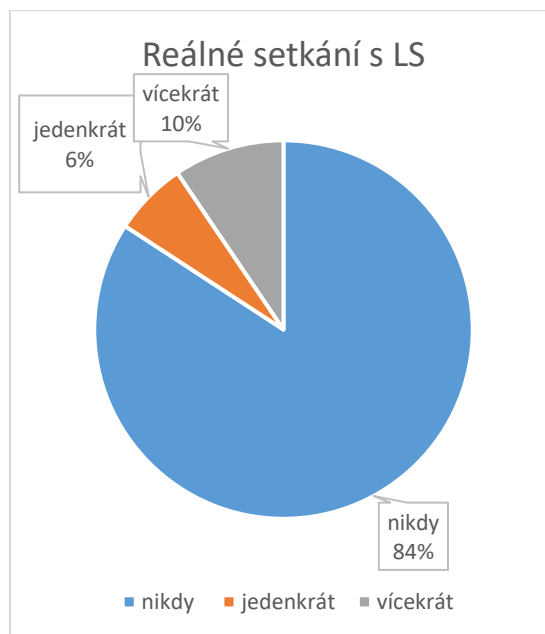
Obr. 7 Povědomí respondentů o LS

Obr. 8 Povědomí mužů o LS

Obr. 9 Povědomí žen o LS

Obr. 10 Četnost setkání s LS

Následující Tab. 9 prezentuje, kolikrát se fyzicky respondenti setkali s LS. Ukazuje se, že skutečnost setkání je mizivá, neboť 84 % respondentů odpovědělo (viz Obr. 10), že se s LS nikdy nesetkali. Pokud by nás zajímalo rozložení v závislosti na pohlaví, jedná se o 88 % žen a 80 % mužů.

Pouhou znalost instituce (tedy kombinace odpovědí na předchozí otázku č. 3 „ano“ a na tuto otázku „nikdy“) prokázalo 54 % z celkového počtu respondentů. Pokud budeme uvažovat pouze ty, kdo se fyzicky s LS nesetkali, je to 65 %. Vzhledem k malému počtu respondentů, kteří se s LS skutečně setkali, by analýza podle věkových kategorií nepřinesla žádné informace.

Tab. 9 Četnost setkání s LS

	Muži	Ženy	celkem
nikdy	35	45	80
jedenkrát	5	1	6
vícekrát	4	5	9
pouhá znalost	23	29	52

Pátá otázka výzkumu se zaměřovala na znalost prokazování LS. Správnou variantu odpovědi, tj. že LS se prokazuje odznakem a průkazem, uvedlo 79 z celkového počtu respondentů, což je 83 % respondentů (viz Tab. 10). Ostatní špatné odpovědi jsou v tabulce souhrnně uvedeny na posledním řádku jako „špatná varianta“. Vzhledem k tomu, že v této

kategorii je srovnatelné zastoupení mužů a žen, lze předpokládat, že odpověď není závislá ani na věku, ani na pohlaví, ale pravděpodobně na právním povědomí respondentů.

Tab. 10 Způsoby prokazování se LS

	Muži	Ženy	celkem
odznakem	39	40	79
do 17 let	1	0	1
18 až 50 let	30	32	62
nad 51 let	8	8	16
špatná varianta	5	11	16

Následující šestá otázka s možností volné odpovědi, související s kompetencemi LS, se týkala názorů respondentů na nejhorší prohřešek proti pravidlům chování v lese. Volné odpovědi respondentů byly sdruženy do typických kategorií, které ukazuje Tab. 11. Podle očekávání zvolila většina respondentů (68 %) jako nejrizikovější chování rozdělování ohně v lese. V dalších kategoriích pak následovalo znečištění lesa odpadky (včetně pobytu nepřizpůsobivých obyvatel, černých skládek tvořených jak jednotlivci, tak např. právníckými osobami atd.) V této kategorii prokazují ekologičtější postoje ženy.

Další kategorie, která byla zmíněna, je poškození porostu (neoprávněné kácení, odnášení šišek se semeny, vytahování semenáčků a stromků malého vzrůstu, ničení chráněné flory). Zhruba stejným počtem odpovědí bylo zmíněno pytláctví.

V několika případech byl zmíněn také nešetrný sběr lesních plodů. Tyto odpovědi uváděly výhradně ženy.

Tab. 11 Kategorie prohřešků

	Muži	Ženy	celkem
ohně	31	34	65
odpadky	9	12	21
poškození porostu	3	1	4
pytláctví	1	2	3
nešetrný sběr plodin	0	2	2

Další otázka opět zkoumala znalost kompetencí LS, konkrétně možnost ukládat sankce (viz Tab. 12). 79 % respondentů správně určilo, že LS tuto kompetenci má. Odpovědi respondentů opět nezáleží na věku, ani na pohlaví.

Tab. 12 LS a ukládání sankcí

	Muži	Ženy	celkem
ano	34	41	75
do 17 let	1	0	1
18 až 50 let	25	33	58
nad 51 let	8	8	16
ne	10	10	20

Další otázka byla cílena na to, zda respondenti mají znalost skutečnosti, že LS je čestnou funkcí. Otázka nebyla formulována dostatečně přesně, protože chyběla varianta odpovědi, která by vypovídala právě o čestné funkci. Z možností, které měli respondenti na výběr, volili variantu, že výkon funkce LS souvisí se zaměstnaneckým poměrem osoby ve státním sektoru (podobně jako např. u policistů). Vzhledem k nedostatečně precizované formulaci otázky vyhodnocení odpovědí nepřinese žádné informace.

Devátá otázka cílila na požadavky uchazeče o výkon funkce LS (viz Tab. 13 a Obr. 12). Vzhledem k tomu, že někteří respondenti patrně nemají dostatečnou orientaci v jednotlivých složkách veřejných stráží, mohli zaměnit vnímání požadavků na uchazeče s jinými (např. myslivecká stráž) či odhadovali, že se jedná o cosi podobného policii. Proto se patrně třetina uchazečů domnívala, že je potřebná profesionální kvalifikace (absolutorium lesnické školy). Zletilost, bezúhonnost a prokázání znalostí právních norem předpokládalo 47 % respondentů, přičemž ženy prokázaly lepší znalost.

Tab. 13 Požadavky na uchazeče o LS

	Muži	Ženy	celkem
kdokoli	6	7	13
bezúhonnost	19	26	45
absolvent	18	19	37

Poslední otázka se týkala vnímání důležitosti LS v korespondenci na majitele lesa. Přehled odpovědí je shrnut v

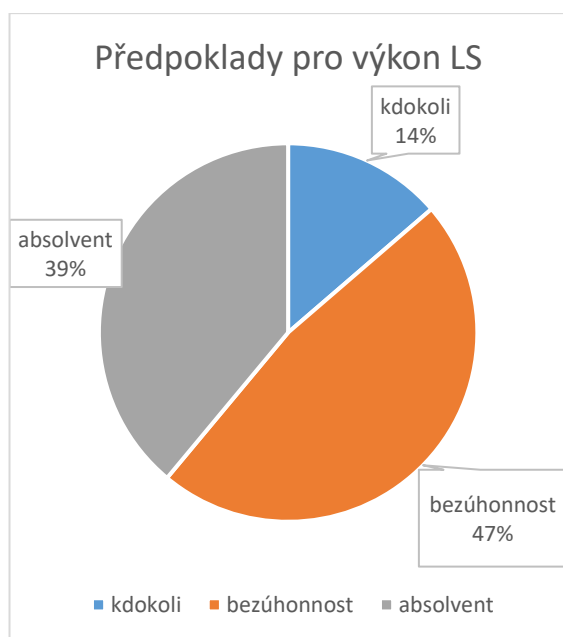
Tab. 14 a graficky procentuálně znázorněn na Obr. 12.

Je zajímavé, že ačkoli se většina respondentů s LS fyzicky nesetkala, předpokládá, že se jedná o instituci důležitou pro majitele lesů. Toto vnímání je silnější u žen (91 % z celkového

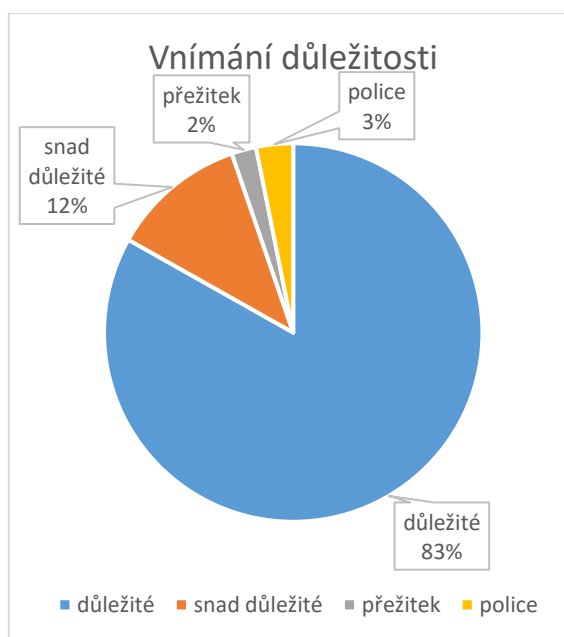
počtu respondentek, u mužů je to pouze 68 %). Nicméně odpovědi typu, že se jedná o přežitek či že by funkci LS mohla suplovat policie, jsou opět v jednotkách odpovědí.

Tab. 14 Důležitost LS

	Muži	Ženy	celkem
důležité	30	49	79
snad důležité	6	5	11
přežitek	2	0	2
police	3	0	3

Obr. 11 Požadavky na uchazeče procenta

Obr. 12 Vnímání důležitosti LS procenta

6 Diskuze

Rešeršní část práce byla koncipována jako chronologické představení lesní stráže tak, jak docházelo v průběhu času ke změnám lesních zákonů. současně i s Lesním zákonem (viz Tab. 15).

Tab. 15 Celkové srovnání kompetencí lesní stráž

	Lesní stráž				Myslivecká	LS v SR
	250/1852	86/1949	61/1977	289/1995	449/2001	326/2005
Oprávnění zastavit dopravní prostředek			Ano	Ano	Ano	Ano
Oprávnění požadovat předložení souhlasu vlastníka lesa				Ano		
Oprávnění zjistit totožnost osoby		Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Oprávnění pořádit záznam				Ano		Ano
Oprávnění projednat přestupky				Ano		
Oprávnění zadržet osobu	Ano	Ano	Ano	Ano		
Požadovat pomoc policie				Ano		
Mít/použít zbraň	Ano	Ano	Ano			Ano
Vykázat z lesa škůdce	Ano					
Zabavit nástroje, zbraně	Ano				Ano	Ano
Zabavit věci	Ano	Ano				Ano
Stíhat mimo obvod		Ano				
Žádost o součinnost s policií		Ano			Ano	
Pokutovat			Ano		Ano	Ano
Okamžité zastavení činnosti, která je v rozporu se zájmy ochrany lesů			Ano			
Oprávnění vykázat vozidlo			Ano			
Kontrola zbraní či zakázané lovecké výzbroje					Ano	
Právo usmrcovat živočichy vyžadující regulaci					Ano	Ano

Po srovnání jednotlivých dokumentů je patrné, že se kompetence a práva k výkonu funkce oslabují, naopak povinnosti se rozšiřují v poměru k požadovanému výkonu a způsobu, jak je lesní stráž vnímána společností. V období císařského patentu a ještě za První republiky stačilo lesní strážník pouhé podezření o nekalé činnosti, odehrávající se v jejich poli působnosti, aby mohla uplatnit naplno své kompetence. V současnosti musí být stráž přímo svědkem

nelegálního činu. Při pouhém podezření může jen sledovat danou situaci. Ještě je vhodné zmínit, že práva se mění v souvislosti s nástupem nových technologií. Proto je v současnosti jednu z výhod při zajišťování důkazů možnost velmi jednoduše pořídit jak obrazový, tak zvukový záznam. To v minulosti bylo zcela nemožné nebo minimálně obtížné. Od roku 2022 je to zahrnuto i v zákoně, při případném soudním sporu bude tedy takový záznam bez problémů využit jako důkaz. Po nahlédnutí do kompetencí myslivecké stráže, na niž některé z původních kompetencí lesní stráže přešly, bylo zjištěno, že té jako poslední z veřejných stráží zůstalo oprávnění nosit zbraň v souvislosti s výkonem služby. Na rozdíl od lesní stráže mohou také po zastavení podezřelých osob a jejich následném ztotožnění kontrolovat obsah jejich zavazadel. Rozdíl je také v možnosti využití zbraně proti škodné či agresivním a nemocným domácím zvířatům. Pro srovnání byly studovány současné kompetence a povinnosti lesních strážců na Slovensku. Ukázalo se, že zahrnují věci stejné jako v ČR, avšak slovenští strážci mohou při vymáhání svých kompetencí použít donucovací prostředky.

Tab. 16 Požadavky pro způsobilost výkonu lesní stráže

	Lesní stráž			
	250/1852	86/1949	98/1977	289/1995
služební slib	Ano	Ano	Ano	Ano
věk	24/21	18	18	21
státně spolehlivý		Ano	Ano	
bezúhonnost		Ano	Ano	Ano
fyzická a duševní způsobilost		Ano	Ano	Ano
občanství		Ano	Ano	Ano
znalost práv a povinností		Ano	Ano	Ano
obvod v místě bydliště			Ano	

Obdobně jako se kompetence lesní stráže proměňovaly v čase, je tomu tak i s požadavky na osobu, která se o výkon služby uchází. Zajímavé je, že Císařský patent 250/1852 tuto záležitost neřeší, a to ani, pokud se týče věku, který je dán místními zvyklostmi, a proto se lišil v jednotlivých zemích habsburské monarchie. Variabilita požadavků je však zřetelně menší, jak je ukázáno v Tab. 16. Významnou proměnou prošel pouze požadovaný věk (dříve dáno zletilostí, dnes vyšší), který se odvíjí od souvisejících předpisů pro vydání zbrojního průkazu. Další významnou změnou je to, že v období socialismu se požadovala nejen fyzická a duševní způsobilost a bezúhonnost (dnes se prokazuje výpisem z rejstříku trestů), ale striktně se žádala také loajalita vůči politickému zřízení.

V současnosti spadají členové veřejných stráží do kategorie úředních osob. Před r. 2010 se tato kategorie nazývala veřejný činitel. Osoby této kategorie požívají v souvislosti s výkonem své funkce zvýšenou zákonnou ochranu, jak upravuje trestní zákoník 40/2009 Sb. Trestá se násilí vůči této osobě, např. vyhrožování či fyzická újma. Na straně druhé se trestá zneužití pravomoci v souvislosti s výkonem funkce. V tomto smyslu k posunu rozsahu práv a povinností nedošlo, pouze se proměnil název (40/2009).

Pokud si položíme otázku, proč se v čase měnily kompetence, povinnosti a související ustanovení v čase mění, odpověď na tuto otázku bude mít více rozměrů. První z nich odráží dobové potřeby a zvyklosti, další ekonomicko-politické uspořádání společnosti, další nabyté zkušenosti a potřeby lesa a jeho vlastníků, a v neposlední řadě je třeba zohlednit i technologický pokrok.

Praktická část práce se soustředila na dotazníkové šetření o povědomí o instituci lesní stráže mezi respondenty pohybující se v lesoparcích na okraji Prahy. Snahou bylo, aby dotazník obsahoval stručné otázky nezabral respondentům příliš mnoho času. Proto byly voleny majoritně otázky s zaškrťovací volbou. Předpokladem bylo, že by respondent měl být schopen vyplnit dotazník za 2 minuty. Tuto predikci se žel v terénu nepodařilo naplnit. Vyplnění dotazníku trvalo průměrně 4 minuty. Tento čas již mnohé potenciální respondenty odradil a ukázalo se, že odpovídat nebyla ochotna mladá generace (pouhý 1 respondent).

Věkové kategorie respondentů byly zvoleny: mladá generace do 17 let, střední věk do 50 let a poslední skupina 51+ let. Do skupiny dotázaných ve věku do 17 let se vešel pouze jeden respondent.

Celkově byly očekávána lepší orientace v této problematice u respondentů mužského pohlaví ve věkové kategorii 51+. Výsledky šetření tento předpoklad nepotvrdily, protože povědomí o LS prokázaly stejně ženy jako muži. Pokud jde o věkovou kategorii, nelze zcela relevantně výsledky posoudit, protože respondentů v kategorii 18 až 50 let bylo 4 x více, než v kategorii 51+. Pro srovnání by bylo nutné, aby byl počet respondentů ve všech kategoriích přibližně stejný (což by předpokládalo nutnou změnu metodiky, např. oslovit mládež ve škole v rámci osvětového programu atd.).

Jak již bylo předesláno dříve, platí, že ačkoli veliký počet obyvatel navštěvuje les, reálně se fyzicky s lesní stráží setkalo málo respondentů. Šetření tuto hypotézu potvrdilo. Důvodů může být několik. Většina lidí má les v úctě, snaží se v něm chovat dle svého nejlepšího svědomí a tudíž neregistruje přítomnost strážce. Dalším důvodem může být nedostatečný počet lesních strážců na počet hektarů lesa, kterými disponuje Česká republika. Navíc, lesní strážci se spíše vyskytují v hospodářských lesích než v lesích, sloužících k rekreaci obyvatel.

U otevřené otázky, zjišťující názor, jaký největší prohřešek může fyzická či právnická osoba v lese spáchat, převažovaly v souladu s původním předpokladem odpovědi v kategorii „požár“, neboť výzkum proběhl krátce po požáru v Českém Švýcarsku.

Pokud jde o znalost kompetencí LS, vliv na odpovědi respondentů neměl ani věk, ani pohlaví, dokonce ani setkání s LS (vzdělání průzkum nezjišťoval), ale spíše míra jejich právního povědomí. Ti z respondentů, kteří zaměřovali jednotlivé složky veřejných stráží, uváděli někdy kompetence, které má u nás nyní stráž myslivecká.

Pro zobecnění výsledků šetření by musel podobný výzkum proběhnout i na jiných místech (menší města, vesnice, honitby, národní park, hospodářsky využívaný les), s daleko větším počtem respondentů, u kterých by bylo vhodné zjistit vzdělání (předpoklad, že vzdělanější lidé mají větší právní povědomí), což ovšem přesahuje možnosti šetření, které je schopen zajistit jednotlivec.

7 Závěr

Tato bakalářská práce se soustředila na vývoj kompetencí jedné z veřejných stráží v České republice, a to konkrétně na stráž lesní.

V rešeršní části byly srovnány jednotlivé právní předpisy (zákony a vyhlášky), které se lesní strážce týkají, a to od r. 1852 (Císařský patent) do současnosti (zákon 289/1995 Sb.). Bylo sledováno, které z kompetencí lesní strážce se v průběhu tohoto období proměňovaly a byla snaha určit, proč tomu tak bylo. Dále bylo ukázáno, že některé z původních kompetencí lesní strážce přešly na jinou veřejnou stráž, a to na stráž mysliveckou. Proto, že po většinu sledovaného období byl vývoj v Čechách a na Slovensku společný, byly kompetence srovnány s těmi, které má v současnosti obdobná instituce na Slovensku. Byly srovnány také požadavky, po jejichž splnění se osoba může stát lesní stráží a bylo konstatováno, že tyto předpoklady se v průběhu času měnily méně.

Praktická část práce pak přináší výsledky dotazníkového šetření o povědomí návštěvníků příměstských lesů v okolí Prahy o znalosti lesní strážce a jejích kompetencích. Ukázalo se, že většina respondentů se osobně s lesní stráží nesetkala, ale jisté znalosti, korespondující se základními právními znalostmi respondentů, má. Pro generalizaci výsledků průzkumu by bylo zapotřebí rozsáhlejšího dotazníkového šetření.

8 Bibliografie

166/1960. Zákon č. 166/1960 Sb. *Zákonyprolidi*. [Online] [Citace: 05. 01 2023.] <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1960-166>.

61/1977. 61/1977 Sb. *Zákony pro lidi*. [Online] [Citace: 05. 01 2023.] <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1977-61>.

86/1949. Zákon č. 86/1949 Sb. *Zákony prolidi*. [Online] [Citace: 05. 01 2023.] <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1949-86>.

BEDNÁŘ, Vladimír. 2004. *Práva a povinnosti myslivecké stráže v praxi*. Praha : DRUCKVO spol. s r.o., 2004. 80-239-2220-3.

CEMPÍREK, Martin. 2011/2012. Vývoj lesního zákonodárství s akcentem na zákon lesní z roho 1852. *Rigorózní práce*. Brno : Právnická fakulta Masarykovy univerzity , 2011/2012.

—. **2013.** *Vývoj právní úpravy lesů*. Ostrava : Key Publishiing, 2013. 978-80-87475-31-7.

DAŇHA, J. HORNA, F. MINISTR, J. 1937. *Komentář lesních zákonů a nařízení platných na celém území Československé republiky*. Praha : Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1937.

FLORA, STANĚK, PRŮCHOVÁ. 2022. *Beckovy komentáře Lesní zákon*. Praha : Nakladatelství C.H. Beck, 2022. 978-80-7400-905-1.

MACHOŇ, Miloslav. 2022. Sociologický průzkum. *Dotazník*. Praha : Ústní podání informací, 2022.

PORADCA PODNIKATELA, spol. s r.o. 2010-2023. *Zakony pre ludi. Zákony pre ludi*. [Online] S-EPI s.r.o., 2010-2023. [Citace: 5. 1 2023.] <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-326>.

STANĚK, Jiří. 1996. *Lesní zákon v teorii a praxi*. Písek : Matice lesnická, 1996.

ŠILAR, Jiří a kolektiv. 1980. *Lesní zákon a související předpisy*. Praha : Státní zemědělské nakladatelství, 1980. 07-124-80.

ŠKOPKOVÁ, Jana. 2023. *LESY BUDOUCNOSTI*. Česká televize a Fakulta lesnická a dřevařská ČZU, 2023.

ÚHUL. 2017. CO JE TO MYSLIVOST. *Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem*. [Online] 02. 03 2017. [Citace: 05. 11 2022.] UHUL.CZ.

ZÁKONY. 2010-2023. *Zákony pro lidi. Zákony pro lidi*. [Online] AION-CS s.r.o., 2010-2023. [Citace: 1. 12 2022.] <http://zakonyprolidi.cz/cs/1949-86>.

ZEMĚDĚLSTVÍ, MINISTERSTVO. 2009-2023. *Lesy. eAgri*. [Online] 2009-2023. [Citace: 05. 01 2023.] <https://eagri.cz/public/web/mze/lesy/lesnictvi/>.

9 Seznam použitých zkratek a symbolů

LS – lesní stráž

ČR – Česká republika

SR – Slovensko